

EINSPACH GÁBOR
IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

1054 BUDAPEST
Honvéd utca 8. I./2.
einspach@artmagazin.hu
+ 36 20 935 9889

EG-18072022-01

Budapest, 2022. július 18.

Szakértői vélemény

Megbízó: MNB-Ingatlan Kft.

Megbízás tárgya: Ficzek Ferenc műveinek értékelése

A megbízási szerződés aláírását követően áttanulmányoztam a rendelkezésemre átadott dokumentációt, majd felvettem a kapcsolatot a képeket felajánló acb Galériával. Azt követően elvégeztem a szükséges anyaggyűjtést, melynek elsődleges forrásai a szakirodalomban, az internetes adatbázisokban, illetve a saját szakértői adattáramban tárolt adatok voltak. A szakvélemény alapja a megbízótól megkapott dokumentáció és a galériában lefolytatott szemle volt. A szemlén jelen volt Tüzkő Péter igazságügyi szakértő és az acb Galéria képviselője. A szemlén a művek vizsgálatra kerültek, a szemlén készített fotódokumentációt a szakvélemény tartalmazza.

Ficzek Ferenc (Pécs, 1947 – Pécs, 1987) a Pécsi Műhely alapító tagjaként meghatározó szereplője volt az 1970-es és 1980-as évek képzőművészeti életének. 1966–1971 között a Pécsi Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán tanult. 1979–1984 között a pécsi Pannónia Filmstúdió munkatársa volt, majd 1984–1986-ig Kölnben élt. 1986-tól haláláig a pécsi Művészeti Iskolában tanított.

Rövid, mindössze két évtizedes alkotói pályáját a médiumfüggetlen, kísérletező szemlélet és a kivételes koncentrátságu vizuális kutatómunka jellemzik. Lantos Ferenc tanítványaként munkásságának egy évtizede kapcsolódik a Pécsi Műhely 1968 és 1980 között kibontakozó aktivitásához. Művészetének központi felvetései az ábrázolás körül forogtak: a reprezentáció és az emberi percepció formaadó erejét hol analitikusabb, tudományosnak is mondható módszerességgel, hol szabad és találatos megoldásokkal vizsgálta. Technikái közt éppúgy fontos, és a kísérletezés szempontjából egyenrangúként kezelt médium a fotó, a grafika, a festmény vagy a mozgókép, amellyel Ficzek a Pannónia Filmstúdióban és a kölni animációs filmgyárban készült művészi igényességű alkotásaiban dolgozott.

Ficzek formázott – pontosabban domborított – vásznai a háború utáni magyar művészet egyedi produktumainak tekinthetők. Ezekben a művekben a sík és a plaszticitás problémája, a formák többnézőpontúsága, illetve a tárgyak

absztrahálásában rejlő líraiság kerül a középpontba. A domborított, speciálisan formált vászon használata Ficzek egész életművet végigkíséri. Már legkorábbi, strukturalista, Lantos Ferenc geometrikus absztrakciójának hatását mutató éveitől megjelentek a színes műanyag fóliával bevont, egyszerű, szigorú formájukkal kitűnő, ugyanakkor rejtőzködő táblaképei. Hasonlóan a Pécsi Műhely egyéb tagjaihoz, az absztrakció a hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején jelentkező egyéni értelmezései a hetvenes évek konceptuális műveivel és egy kísérletező, médiumtól független programhoz vezettek Ficzek esetében is. Ficzek ebben az évtizedben készült műveinek központi témája a sík és a háromdimenzió kapcsolata. A kísérletezés terepe a művészi kifejezőeszközök repertoárjába bekerült fotó: az ezen ábrázolt tárgyakat a megvilágítás módja, a fénnel való manipuláció, a különféle vetítések bizonytalan jelentésű látvánnyá alakítják. A valóság elemei között Ficzek fotói főképp az emberi testet vizsgálták vizsgálják az árnyék, a mozgás, a sziluett látványvariációinak sokféleségében. A perspektíva-ellentmondások, torzulások, aránytévesztések, töredék-kiemelések Ficzek képein maguktól értetődően tűnnek fel, ugyanakkor enigmatikusak és a bonyolultságukból adódóan rejtjelezettek.

Az olvashatóság kérdése alapvonás azoknak a grafikáknak az esetében is, amelyeket Ficzek a hetvenes évek második felében sokszor fotók alapján készített (lábakról, kezekről, figurákról, illetve ezeknek a testrészeknek sokszor szürreális kombinációiból). A sík és a tér viszonya itt is különösen fontos, és olyan vizuális potenciált tartogat, amelyet Ficzek a hetvenes évek elején még szigorúan geometrikus, majd lassan figurális témáihoz fazonírozott, formázott vászonmédiuma gondolati és formai szempontból egyaránt gazdagít. Ficzek így ír erről 1978-ban kiállítási katalógusában: „Ha síkok együttesét egy vetített képet felfogó ernyőként használok, a kép az ernyő törésvonalai mentén módosul, tehát a kivetített tárgy téri jellegétől eltérő jellegzetességeket mutat. Ha az így kapott vetített képet és tárgyat együtt lefotózom, a kapott képen már több nézőpontból készült ábra jelenik meg. Ha a filmet kivetítem a tárgy közbeiktatásával és ezt ismét lefotózom, újabb és újabb nézőpontokat kapcsolok be. Így átalakult tárgyképek jelennek meg, kitüntetett téri helyzetek keletkeznek, összemosódnak nézőpontok, módosul a tárgyak perspektív képe. Más módon kell a szemlélőnek is megkeresni a képen azokat a támpontokat, amiből kiindulva végigjárhatja térrétegeit, mint az egy nézőpontra épülő képeken. Máshol egy szabályos képet szembesítek más nézőpontokból különös vagy torz ábrákkal. A kitüntetett nézőpont itt ez, amelyből a szabálytalan szabályosnak látszik. Ez voltaképp a feszített plasztikák téri problémafelvetéseinek alapja. Szándékom szerint

a feszített plasztikákon egyesíteni akarom a tér és sík már eddig durván felvázolt egymásra hatásait.”

Ficzek pályafutásának indulásakor Pécs vibráló művészeti életében olyan új progresszív előadóművészeti kezdeményezések bontakoztak ki, mint a Bóbita Bábszínház vagy a Pécsi Balett, ahol egy újfajta érzékenység, új scenikai nyelv formálódott, és ahol a mozdulatok kifejezőereje, a kéz-pantomim is központi jelentőséghez jutott. A hetvenes években a Pécsi Műhely több tagjának munkáját jellemezték az avantgárd, szabad szellemiségű szeriális fotóművek, performanszok, amelyek egy időben kibomló, rögzítetlen, folyamatalapú művészi gondolkozásról tanúskodnak. Ficzek kreativitása, nyughatatlan fantáziája találkozik ezzel a performatív és a művészeti ágak kölcsönhatásaira nyitott, inspiratív gondolkozásmóddal. Plasztikus vásznai a fotó, a grafika, illetve saját korai geometrikus műveinek témáit és modorát viszik tovább.

Ficzek Ferenc a balatonboglári kápolnatárlatok és a Pécsi Műhely tevékenységét bemutató kiállítások rendszeres résztvevője volt. 1988-ban a Pécsi Galéria, 2001-ben pedig a Budapest Galéria rendezett számára gyűjteményes kiállítást. Legutóbb a budapesti Kiscelli Múzeumban (2010) és az acb Galériában (2016, 2018, 2022), a londoni Carl Kostyál galériában (2017), valamint a berlini Gregor Podnar galériában (2019) volt önálló kiállítása.

A műtárgypiac vizsgálata, referenciák

Fontos az érték megállapításánál a piac általános állapota, a kereslet és kínálat összefüggései. Az elmúlt időszakban egyre erősödő piacot látunk a magyar művészet kiemelkedő teljesítményei esetében, mely nem ritkán 200 millió forintot is meghaladó árakat jelenthet. A klasszikus piac vonatkozásában az értéksáv Munkácsy Mihály, Rippl-Rónai József vagy Csontházy Károly Tivadar esetében ezt messze meghaladó nagyságú is lehet. Ugyanakkor nagy jelentőségű, múzeumi rangú remekművek rendkívül ritkán kerülnek a műtárgypiacra. Magyarországon az aktuális kultúrpolitikának, az állami vásárlásoknak és az erősödő gyűjtői érdeklődésnek köszönhetően nagyon jelentős felértékelődés figyelhető meg a nemzeti festészet vonatkozásában. Általánosságban kijelenthető, hogy a magyarországi műtárgypiac – a koronavírus-járvány okozta piaci leállások kivételével – a 2008-as válság óta eltelt időszak legjobb periódusát éli. A klasszikus és modern művek piacán folyamatosan születnek az életműrekordok, a háború utáni és kortárs művészeti piac pedig, követve a nemzetközi trendeket, soha nem látott prosperitásban él. Az elmúlt évek magyar kulturális sikertörténete a hatvanas–hetvenes évek neo-avantgárd törekvéseinek karrierje. Az aukciósházak utóbbi időben megélnékvált aktivitása a háború utáni és kortárs művészet területén pedig újabb vevőket, gyűjtőket vonz erre a területre.

A nemzetközi piac legdinamikusabb szegmense a háború utáni és kortárs művek piaca, itt a legmagasabb az árindex növekedése és a teljes forgalom szempontjából is ez az egyik legfontosabb időszak. A magyar születésű, itthon tanult, de külföldre emigrált művészeink, mint Reigl Judit vagy különösen Hantai Simon elképesztően magas, Hantai esetében akár sokmillió eurós árai az itthon élő művészek, az egész magyarországi kortárs árszínvonalára is pozitívan hat, erősíti a gyűjtők és a befektetési szándékú vásárlók bizalmát a piacban. Mára a világ legfontosabb kánonképző múzeumainak gyűjteményébe eljutottak olyan itthon élő klasszikusai az Iparterv-generációnak, mint Keserü Ilona, Maurer Dóra, Nádler István, Bak Imre vagy Jovánovics György alkotásai, és ez a műkereskedelmi árakban gyakran többszörös áremelkedést jelentett. Nem kérdés, hogy a kelet-európai művészetre irányuló egyre nagyobb nemzetközi figyelem előtérbe helyezheti a fenti művészek későbbi alkotói periódusainak eredményeit is, sőt, a kortársaik művészetét is. A 2019. nyarán nyílt, mintegy másfél évig nyitva tartó Maurer Dóra-kiállítás a londoni Tate Modernben fontos állomása volt ennek a folyamatnak.

Nagyon fontos impulzust jelentettek a háború utáni és kortárs piacnak a Virág Judit Galéria tematikus, kifejezetten ezt a szegmenst célzó árverései, ahol már jól látható volt egy addig a klasszikus és modern magyar képzőművészet iránt érdeklődő gyűjtők bekapcsolódása, és ehhez csatlakozott a Kieselbach Galéria, amely 2020 telén nem árverést rendezett, hanem eladásos kiállítását az acb Galériával közösen összerakott kortárs anyaggal egészítette ki, jelentős sikerrel. A nemzetközi piacra az elmúlt évtizedben folyamatosan áramlott a pénz, elsősorban a kiemelkedő, múzeumi rangú művek érték el sokszor elképesztően magas rekordárakat. Jól megfigyelhető az a tendencia, mely nemcsak ezek felkutatására, de körüknek bővítésére is vonatkozik. Ennek része a kelet-európai művészet felértékelődése, a graffiti térhódítása, de még a modern mesterek piacán is bővül a legdrágább művészek listája. Jó példa erre az európai modernizmus eddig második vonalba tartozó mesterei piacra kerülő legjobb műveinek rekordárai vagy az ázsiai, elsősorban kínai mesterek sokszoros áremelkedése is. Az a tény, hogy a Nagyházi Galéria kortárs kiállítóhelyet nyitott, a Virág Judit Galéria már 600 négyzetméterem mutat be programszerűen sokszor kortárs művészetet, a Kieselbach Galéria építi kortárs galériáját, a BÁV és a Pintér Galéria aukciós anyagában egyre több a kortárs művészet körébe sorolható alkotás, azt jelzi, hogy a legfontosabb hazai piaci szereplők ezt a területet látják a legdinamikusabban fejlődőnek, és ez az a terep, ahol még remekművek a legnagyobb sűrűségben érhetők el.

A hazai és a globális műkereskedelemről elmondható, hogy kiemelkedő évet zárt 2021-ben. A világ vezető aukciósházainak eredményei alapján a globális piac nemcsak a pandémia előtti szintre tért vissza, de a valaha volt legjobb évét produkálta. A magyar piacon is az általános árszínvonal emelkedése mellett újabb életműrekordok és aukciós csúcok születtek a 2021-es és a 2022. első félévi aukciós szezonban: Rippl-Rónai József, Vaszary János vagy Csontváry Kosztka Tivadar azok a művészek, akiknek árai meghatározzák a piacot, az ő csúcsáraik az egész piac általános árszínvonalára is jelentős hatást gyakorolnak. Csaknem egy évtized után megdőlt a hazai aukciós rekord, és amíg 2020-ban egyetlen alkotás leütési ára sem érte el a százmillió forintos határt, 2021-ben a legdrágábban értékesített tíz festmény ára 110 és 460 millió forint között mozgott. Csontváry-Kosztka Tivadar *Titokzatos sziget* című festményének 460 millió forintos tavalyi leütése csaknem megduplázta az addigi (ugyancsak Csontváry által tartott) 240 millió forintos rekordot. A második helyen, életműrekordot jelentő 280 millió forinttal, Rippl-Rónai József *Fésülködő nő* című festménye végzett a Kieselbach Galéria aukcióján.

A koronavírus-járvány magával hozta az online aukciók és a hibrid árverések térnyerését a hazai piacon is, ami egyfelől a gyűjtői, vásárlói kör kiszélesedését eredményezte, másfelől a kínálati oldalon is megkönnyítette a belépést az új szereplők számára. A tavalyi évben nemcsak az általános képzőművészeti árverések száma nőtt, de a kortárs művekre fókuszáló aukciók száma is. Ezen a piacon különösen gyorsan bővült a kínálat és a kereslet, és jelentősen nőttek az árak is: bár a pandémia előtti utolsó évhez, 2019-hez képest a tíz legdrágább mű átlagára csaknem megduplázódott és számos életműrekord született ebben a szegmensben, a legmagasabb áron értékesített tételek közé 2021-ben sem került be élő művész munkája. A legdrágább élő magyar művészek névsora kevés változást mutat az előző évekhez képest: 2021-ben Bak Imre 4, Lakner László 3, Maurer Dóra 2, míg Ilona Keserü Ilona és Nádler István 1-1 műve teszi ki a legmagasabb áron, hazai aukción eladott, élő művészek munkáinak listáját. A legmagasabb áron, 55 millió forintért Ilona Keserü Ilona *Marilyn és a tenger* című alkotása kelt el a Virág Judit Galéria kortárs aukcióján. Magyar, jelenleg is aktív művész ilyen összegű leütést még sosem ért el árverésen. A második helyen Bak Imre *Geometrikus kalligráfiája* szerepel 42 millió forintos leütéssel.

Az on-line kereskedelem egyre nagyobb szeletet hasít ki a piacból, és ez nem csak az aukciók széleskörű elektronikus hozzáférést jelent, de az internetes kereskedelmi portálok forgalma is folyamatosan, jelentős értékben emelkedik. Az ukrán-országi háború és az energia krízis műtárgypiacra gyakorolt hatásait majd csak az év utolsó harmadában, a szeptemberben kezdődő aukciós és vásár szezonban tudjuk lemérni.

A szakértői értékmeghatározás módszere

Az eddigi szakértői munka során felgyűlt, a szakértői adattárban található, valamint a forgalmazóknál lefolytatott szemléken összegyűjtött adatokat beépítettem az érték meghatározásába. A szakvélemény kialakításánál felhasználtam a szakirodalomban és az internetes adatbázisokban található adatokat is, a művész életrajzánál az artportal.hu és a wikipedia.hu vonatkozó szócikkeit is használtam. A forgalmi érték meghatározásánál figyelembe vettem az alkotó elhelyezkedését a magyar művészeti kánonban és a művek elhelyezkedését Ficzek Ferenc életművében. A megállapított forgalmi értékeket befolyásolta a művek témája, mérete, technikája is. Megvizsgáltam a műtárgypiac jelenlegi helyzetét és az adott alkotóra vonatkozó kereslet és kínálat összefüggéseit. A művek állapota szintén fontos tényező volt az érték kialakításánál. A szakvéleményben szereplő művek a lefolytatott szemlén kifogástalan állapotban voltak.

Ficzek Ferenc a magyar neoavantgárd generáció képviselője és a Pécsi Műhely alapító tagja, aki az avantgárd hagyományokra építve hozott létre a neoavantgárd legkiemelkedőbb vonulataihoz tartozó, koherens életművet. Műveiben a geometrikus és organikus formák változó plasztikusságát és a változó fényviszonyok tulajdonságait tanulmányozta, valamint a képmanipuláció médiumreflexív gesztusaival kísérletezett. Ficzek formázott – pontosabban domborított – vásznai a háború utáni magyar művészet egyedi produktumainak tekinthetők. Az elsődleges piacon a művészt képviselő acb Galéria hazai és nemzetközi presztízse és következetes munkája a garancia arra, hogy a művész életműve rangos hazai és nemzetközi köz- és magángyűjteményekben képviselve legyen. A galéria többször állította ki nemzetközi vásárokon Ficzek Ferenc műveit, a mellékletben szereplő árak igazodnak az eddigi árképzés arányrendszeréhez, mind az acb Galéria, mind Gregor Podnar saját galériájában és az Art Basel Miami-n, valamint Karl Kostyal londoni galériája egyaránt ezen az árszínvonalon állította ki Ficzek alkotásait.

A vizsgált művek az életmű jellegzetes és kitűnő minőségű alkotásai. A mellékletben szereplő művek együttes nettó alsó becsértékét 36 millió forintban, bruttó felső becsértékét nettó 44 millió forintban határozom meg. A szakvéleményben szereplő művek Ficzek Ferenc eredeti, hiteles, sajátkezű művei. A becsült forgalmi érték nem tartalmazza az alkotások adás-vételi tranzakciója során esetlegesen felmerülő adó, díj és járulék terheket, valamint a szállítási, biztosítási, állagmegóvási, elhelyezési költségeket.

A művek a Miniszterelnökség védett kulturális javakat tartalmazó adatbázisában nem szerepelnek. Az elérhető adatok alapján a mellékletben szereplő alkotások mindegyike forgalomképes, egyik darab sem lelhető fel az eltűnt, lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javakat tartalmazó adatbázisban.

Felhasznált irodalom:

An Introduction to the Work of Ferenc Ficzek. Szerk. Kopeczky Róna. acb ResearchLab, Budapest, 2016.

<https://artportal.hu/lexikon-muvesz/ficzek-ferenc-1189/>

https://acbgaleria.hu/exhibitions/plasztikus_vasznak